

Uluslararası Mimarlar Birliği'nin (UIA) Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler Üzerine Çalışmaları

Yolanda Reyes - Nikolas Patsavos

İngilizceden Çeviren: Mehmet Şahinler

Bu çalışma, “Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler Çalışma Programı”nın oluşturulması ve geliştirilmesinde görev alan tüm meslektaşlarımızın entelektüel katkılarıyla oluşturulmuştur.

Deprem, seller, kuraklıklar, kasırgalar, tsunamiler, yerel savaşlar, eşitsizlikler ve bunun gibi daha çok sayıdaki afetlerin insanlar, çevre ve ekonomiler üzerinde yıkıcı etkileri olmaktadır. Günümüzde her yıl 226 milyondan fazla insan afetlerden etkilenmektedir. 2000-2010 yılları arasında afetlerin yol açtığı ekonomik zarar yaklaşık 1 trilyon ABD Dolarına ulaşmıştır; ancak toplam yardımların yüzde 0,7'sinden daha azı afet riskinin azaltılmasına harcanmaktadır. 2015 yılında en az sekiz milyon nüfusa sahip olacak 33 şehirden 21'i kıyı bölgelerinde yer almaktadır. Afetler sırasında kadın ve çocukların ölme olasılığı erkeklerden 14 kat daha fazladır. 2000-2010 yılları arasında meydana gelen depremlerde 680 binden fazla insan, çoğunlukla kötü inşa edilmiş binalar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. 1980'den bu yana kuraklık ve buna bağlı gelişen kıtlık ve açlık yaklaşık 558 bin kişinin yaşamına mal olmuş ve 1,6 milyardan fazla insanı etkilemiştir. Doğu Asya ve Pasifik'te sel ve hortumlardan ölme riski 1980'den bu yana üçte iki oranında azalmıştır. Her yıl ortalama 102 milyon kişi sellerden, 37 milyon kişi siklon, kasırga veya tayfunlardan ve yaklaşık 366 bin kişi de toprak kaymalarından etkilenmektedir. Son 40 yılda afetlerden kaynaklanan 3.3 milyon ölümün çoğu yoksul ülkelerde gerçekleşmiştir. Alarm veren bu veriler ve varsayımlardan hareketle, “2023 Kopenhag Dünya Mimarlık Kongresi”nin ardından UIA bünyesinde, tüm üye ülkelerden mimarların katılımıyla ve mimarlar Yolanda Reyes (Filipinler) ile Nikolas Patsavos'un (Yunanistan) eş-direktörlüğünü üstlendikleri “Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler” başlıklı yeni bir çalışma programı oluşturulmasına karar verilmiştir.

Deprem, sel, kasırga vb. gibi tabiat olayları doğal, yapı ve/veya insan yapısı çevrenin kritik ilişkileri nedeniyle afetlere dönüşmektedir. Ne yazık ki, büyük felaketler her zaman kaynakların sınırlı, insanların savunmasız ve yaşamsal ihtiyaçlarının daha çok olduğu, gelişmekte olan dünya ülkelerinde

ve kentlerinde meydana gelmektedir. Mevcut koşullar, bilimsel ve sürdürülebilir planlama ve inşaat süreçlerini güçlendirmektedir. Yine de, teoride ve pratikte, “sürdürülebilir” bir çevre sağlayacak, hem bugün hem de gelecek kuşaklar açısından koşulları iyileştirecek bir yapım yöntemi olanaklıdır.

Afetler sonrasında inşaat, yaşamların ve sürdürülebilir geçim kaynaklarının yeniden tesis edilmesinde yapı çevrenin rolünü vurgulamalıdır. Afetler, afetzedelere kalıcı konut sağlanması konusunda büyük bir baskı yaratır ve büyük ölçekli yenileme programlarına neden olur. Bu bağlamda, “sürdürülebilir rekonstrüksiyon” kavramsal olarak afet sonrasında iyileştirme süreçlerinde “sürdürülebilirliği” öne çıkarttığından, afet sonrası süreçlerde başarılı bir strateji olarak uluslararası gündemde yerini almaktadır. “Sürdürülebilir rekonstrüksiyon” kavramı dölalistik bir yaklaşımın gerekliliğini kabul eder. Bir taraftan afet sonrasında zorluklarıyla anında yüzleşirken, diğer taraftan da gelecek için afete önlem geliştirme yaklaşımını teşvik eden bir tutum sergiler. Bu nedenle “sürdürülebilir rekonstrüksiyon”, acil insani yardımla, daha uzun vadede afet riskini azaltma çabaları arasındaki ilişkiyi kuran “en iyi şekilde yeniden yapım” fikrine odaklanmaktadır. Aslında “sürdürülebilir rekonstrüksiyon”, güvenli ve uygun bir şekilde yeniden inşaatı, eşitlik ve adaleti desteklemeyi, ulusal ve uluslararası kurumlar, STK'lar ve yerel topluluklar arasındaki işbirliğini güçlendirmeyi de amaçlamalıdır.

Uluslararası Mimarlar Birliği'nin temel hedefleri arasında insan yaşamının indirgenmesine karşı durmak, kentlerin tarihini, geleceğini ve kültürel mirasının çeşitliliğini desteklemek yer almaktadır. UIA, çevreci yaklaşımların desteklenmesi, peyzajın korunması, geçici barınmanın ötesinde, insan onuruna yakışan sürdürülebilir, eşitlikçi ve dirençli kentsel çevrelerin yaratılması fikrini savunmaktadır. Mimarlar, meslekleri gereği, doğal çevre konusunda olduğu gibi yapı çevre konusunda da ve özellikle de miras alanları, önemli yapılar, anıtlar vb. konularında son derece bilinçli ve duyarlıdır. Dolayısıyla, savaşlardan ve doğal felaketlerden etkilenen insanların durumuyla da yakından ilgilidirler.

UIA “Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler” çalışma programı, kriz yönetimi konusunda bir bilgi bankası işlevini görecek ve acil yardıma ihtiyacı olanlara ulaşmada daha etkin rol üstlenilmesini, hazırlıklı olunmasını desteklemede önemli bir araç olacaktır. İklim değişikliği sorunu, küresel ölçekte gelir dağılımında ve kaynaklara erişimde eşitsizlikleri açıkça tetiklediğinden ve ayrıca birçok ülke iç ve dış çatışmalarını sürdürmeye devam ettiğinden, bu çalışma programının amacı mesleğimizi afet yönetimi çerçevesinde daha etkin olmaya hazırlamaktır. Bu bağlamda, çalışma programının önemini ve değerini vurgulayan anahtar kelimeler; “dirençlilik”, “savunuculuk”, “temsil”, “politika oluşturma”, “ağ kurma” ve “sürdürülebilirlik”tir.

Hedefler bütüncül olarak, hem proaktif hem de reaktif olarak sorunları ve eylem koşullarını ele almaktadır:

1. Dünya mimarlarının mesleki bağlılıklarını destekleyerek ve geliştirerek dirençli tasarım ve afet yönetimi konuları ile afet bölgelerinin ve kentlerin yenilenmesi süreçlerinde katkılarını alabilmek.
2. Mimarlık eğitimi programlarında genç mimarlara ilgili becerileri kazandırmak amacıyla müfredatun desteklenmesini sağlamak.
3. Mimarların ve ilgili mesleklerin mesleki becerilerini doğal, teknolojik veya insan kaynaklı afetlerden etkilenen nüfuslara yeterli ve sürdürülebilir yardım sağlamakta kullanmalarına destek olmak. Mimarların rolü, yerel halkla birlikte çalışmaya ve yerel malzemeler kullanmaya öncelik vermek olmalıdır.
4. Savaşlardan zarar görmüş bölgelerdeki tarihi ve önemli yapıları tespit ederek Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşları bu konularda yardıma çağırmak. Bu amaçla “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı” ile koordinasyonu sağlamak.
5. Afetler küresel gelişmeleri geriletmektedir. Önlem olarak her aşamada dayanıklılığı sağlamak üzere acil ve koordinasyon içerisinde eylemler planlamak.
6. Yerel ve bölgesel politikaların oluşturulmasında destek ve yönlendirici olmak.
7. Birleşmiş Milletler vb. gibi uluslararası kuruluşlarda UIA'nın temsilini desteklemek.
8. Yukarıda belirtilen konularda, özellikle eğitim, istihdam ve barınma konularında iletişim ağı oluşturmak.

İlk aşamalardan başlayarak başarılı olabilmek için, UIA Çalışma Programı ilgili dünya kuruluşlarını, üniversiteleri, akademileri için içerisine katmalıdır. Çalışmaların ve araştırmaların paylaşılması, dünya mimarlarının deneyimlerinden yararlanılması,

merkezi ve yerel yönetimlerin bu bağlamdaki politikalarının karşılaştırılması gereklidir.

Afet sonrası yenilemeler, kentsel sistemlerde ve mimari tasarımlarda değişiklik yapma hakkı ile birlikte, afete kadar geçen sürede ihtiyaçlar ve teknolojiler hiç değişmemiş gibi “sadık” bir rekonstrüksiyon mantığıyla değil, yerel kullanıcılarla birlikte bir planlama stratejisiyle gerçekleştirilmelidir. Deprem, tayfun, kasırga vb. gibi afetlerden etkilenen ülkelerin yanı sıra savaşların yaşandığı ülkelerde zorunlu olarak yerinden edilmiş olan mimarlık öğrencilerinin, olanaklı ve gönüllü olan diğer ülkelerdeki okullarla ilişki kurmalarının sağlanması ve böylelikle afetlerden etkilenen öğrencilerin eğitimlerine başka bir ülkede devam etme fırsatının yaratılması gereklidir. Buna hazırlık olarak, UIA Çalışma Programı eş-direktörleri ve üyeleri bu programa katkı ve burs verme olanağı bulunan mimarlık okullarıyla bir iletişim ağı oluşturma sürecini yürüteceklerdir.

UIA- “Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler Çalışma Programı” haritalama yaparak ve taktiksel acil eylem planını, uzun vadeli stratejik planla dengeleyerek aktif ve gerekli bir diyalogu üstlenecektir. Constantinos Doxiadis'in “ekistics” kavramıyla yaptığı çağrıdaki gibi, insan yerleşimlerinin ve ekolojinin bütüncül anlayışla ilişkilendirilmesi, o tarihten bu yana gündemdeki gelişmelerin incelenmesi, özellikle de uluslararası alandaki ilişkileri ve bölgesel inisiyatifleri de devreye sokarak kapsayıcı ve ilerici bir tartışma zemininin kurulması, yerel eylemlerle küresel öncelikler ve tehditler arasındaki uyumun sağlanması rolünü benimsemektedir. [m](#)

Yolanda Reyes, Nikolas Patsavos,
UIA Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler Çalışma Programı Eş-Direktörleri

Mehmet Şahinler, Arş. Gör. Dr.,
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

The Work of the International Union of Architects on Natural and Human Disasters

This article is based on the research by all colleagues involved in the formation and development of the International Union of Architects (UIA) Work Program on Natural and Human Disasters. As is well known, the natural events such as earthquakes, floods, hurricanes, etc. become disasters because of the fragile relations that exist between the natural, human and built environment. Unfortunately, major disasters will always occur in towns and cities in the developing world where resources are limited, people are vulnerable and needs are particularly great. Yet it is possible in theory and in practice, to construct in a way that provides a sustainable environment and improves the conditions for the current and future generations. In this respect, the concept of 'sustainable reconstruction' has surfaced in the international arena as a successful strategy to deal with disasters, since it addresses the issue of sustainability. And the UIA stands in defense of the environment, ecology, promotion of the landscape and sustainable, fair and resilient urban environments.